

1.1

Το «ανατολικό ρήγμα» και η αρχική σύλληψη του Ερνέστ Εμπράρ για το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης

Η αρχική ιδέα της δημιουργίας πανεπιστημίου στη Θεσσαλονίκη εκφράστηκε ήδη από το 1913 με επισήσεις των Κωνσταντίνου Καραθεοδωρή και Γεωργίου Στρέιτ προς την ελληνική κυβέρνηση. Με την απελευθέρωση της Βόρειας Ελλάδας και το διπλασιασμό του εθνικού χώρου, συνειδητοποιήθηκε η ανάγκη ίδρυσης ενός νέου πανεπιστημίου με ιδιαίτερο ρόλο σε εθνικό, πολιτικό και επιστημονικό επίπεδο. Η ανάγκη εδραίωσης της εθνικής κυριαρχίας σε μια περιοχή με πολυπολιτισμική παράδοση ευνοούσε πολιτικά την ενίσχυση του στρατηγικού ρόλου της Θεσσαλονίκης ως πνευματικού πόλου ευρύτερης ακτινοβολίας. Παράλληλα η ανάγκη ανανέωσης της ανώτατης εκπαίδευσης, με διοικητικές καινοτομίες, έμφαση στις τεχνικές και εφαρμοσμένες επιστήμες και διευρυμένες αντιλήψεις για την εκλογή των καθηγητών, διευκολύνονταν με την ίδρυση ενός πανεπιστημίου. Το νέο ίδρυμα, πέρα από την επιστημονική καθοδήγηση και ανάπτυξη των «Νέων Χωρών», θα μπορούσε να συμβάλει στη γενικότερη διαδικασία εκσυγχρονισμού της επιστημονικής κατάρτισης στην Ελλάδα.

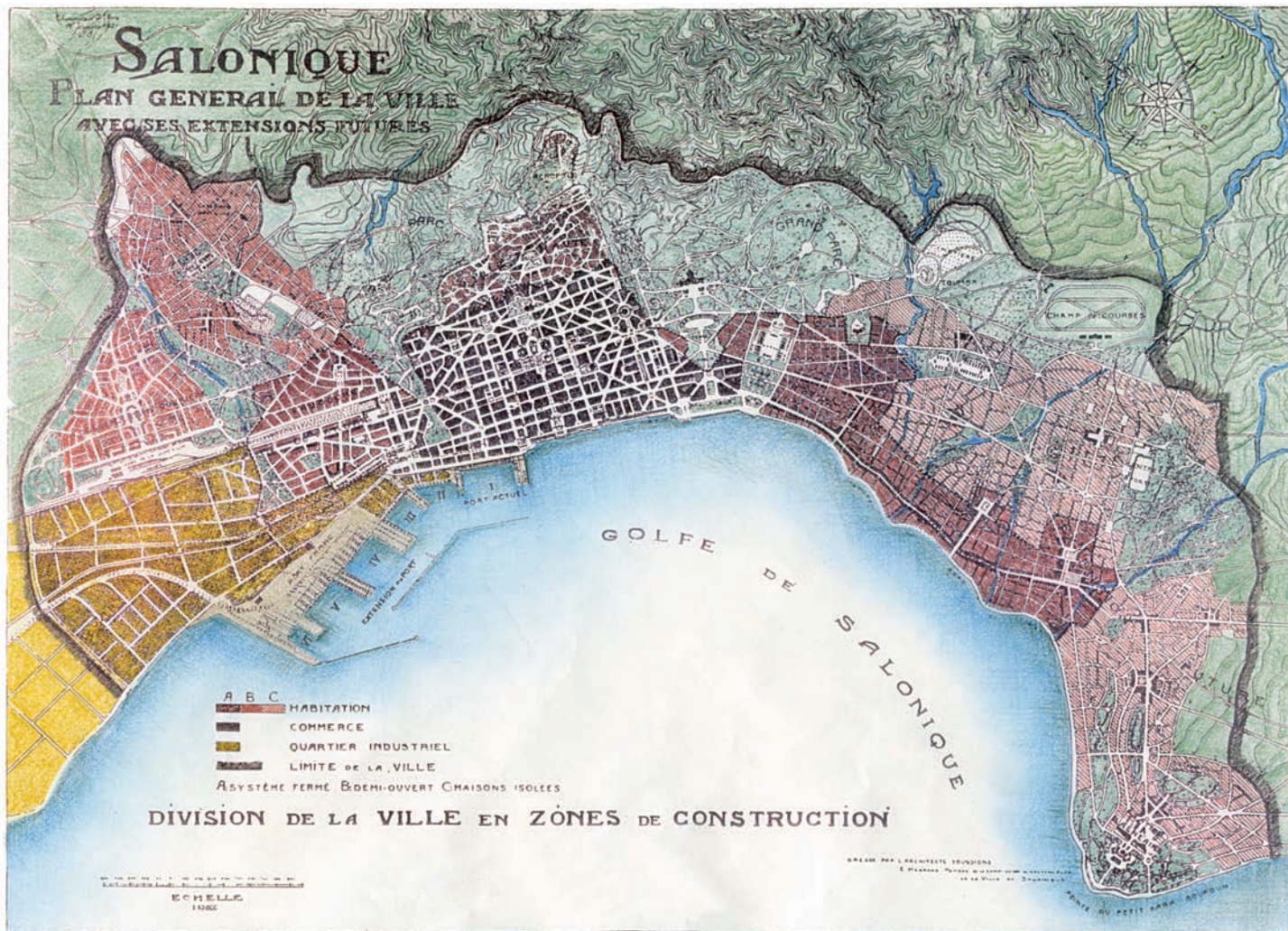

6

7

8

Αξίζει να σημειωθεί ότι, μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα στην Ευρώπη, η συγκέντρωση των πανεπιστημιακών κτιρίων σε σαφώς διακεκριμένες ζώνες δεν αποτελούσε στοιχείο των πολεοδομικών σχεδίων. Με αυτά τα δεδομένα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι ήδη στο σχέδιο για την ανοικοδόμηση της Θεσσαλονίκης μετά την πυρκαγιά, που εκπονήθηκε από τον Γάλλο αρχιτέκτονα πολεοδόμο Ερνέστ Εμπράρ το 1917-1919, υπήρχε πρόβλεψη για την οργανωμένη περιοχή εγκατάστασης του Πανεπιστημίου σε χώρο δίπλα στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Αξίζει να σημειωθεί ότι και στην παράλληλη πρόταση του Άγγλου αρχιτέκτονα τοπίου Τόμας Μόσον του 1918 περιλαμβάνονταν στην ίδια περιοχή αντίστοιχες εγκαταστάσεις με περισσότερα

- 8 Προσχέδιο του Ε. Εμπράρ για την πόλη και τις επεκτάσεις της, 1918 (επιχρωματισμός του πρωτοτύπου: Α. Βιτοπούλου).
- 9 Πρόταση του Τ. Μόσον (Th. Mawson) για το νέο σχέδιο της πόλης, 1918 (επιχρωματισμός του πρωτοτύπου: Χ. Καλλιμπάνη, Β. Καραόγλου, επιμέλεια: Α. Καραδήμου-Γερόλυμπος).
- 10 Σχέδιο του Ε. Εμπράρ για την ανοικοδόμηση του ιστορικού κέντρου της πόλης, 1919 (συμπλήρωση και επιχρωματισμός του πρωτοτύπου από το αρχείο ΥΠΕΧΩΔΕ: Α. Βιτοπούλου, Μ. Αναστασοπούλου, Κ. Καλλιμπάνη, επιμέλεια: Α. Καραδήμου-Γερόλυμπος).

9

10

Θεσσαλονίκη
Souvenir de Salonique (Grèce)

11

12

13

κτίρια, χωρίς να διευκρινίζεται η ακριβής χρήση τους. Στην απόπειρα διερεύνησης της σημασίας του «μακρόπνοου σχεδιασμού» της πανεπιστημιούπολης της Θεσσαλονίκης από τις Α. Βιτοπούλου και Α. Γερόλυμπου (Βιτοπούλου, Γερόλυμπος, 2002: 273-291) διατυπώθηκε η υπόθεση ότι η προσδευτική αυτή σύλληψη σχετιζόταν με την παραμονή του Εμπράρ στις Ηνωμένες Πολιτείες, κατά το διάστημα που ήδη είχε αναπτυχθεί η προβληματική για την εξέλιξη των πανεπιστημιούπολεων στο πλαίσιο του κινήματος για τον εξωραϊσμό των αμερικανικών πόλεων την τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχε η πρώτη απόφαση της χωροθέτησης του συγκροτήματος σε σχέση με τη συνολική ανάπτυξη της πόλης, καθώς και η ένταξή του στο σύστημα ανοικτών χώρων του νέου σχεδίου για τη Θεσσαλονίκη. Καταρχήν η επιλογή

11 Πανοραμική άποψη της πόλης από τα τείχη. Διακρίνεται το Δημοτικό Νοσοκομείο και στο βάθος αριστερά το παλιό κτίριο της Φιλοσοφικής Σχολής.

12 Πανοραμική άποψη της περιοχής ανατολικά του ιστορικού κέντρου. Διακρίνονται τα ισραηλιτικά νεκροταφεία, το παλιό κτίριο της Φιλοσοφικής Σχολής και η Ροτόντα.

13 Πανοραμική άποψη του ανατολικού τμήματος της πόλης από τα τείχη. Σε πρώτο πλάνο το Δημοτικό νοσοκομείο και στο βάθος το παλιό κτίριο της Φιλοσοφικής Σχολής.